

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Дацків І. Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії : монографія. – Тернопіль, 2013

Одним із пріоритетних напрямів української історичної науки в сучасних умовах є розробка та узагальнення широкого спектру проблем, що становлять підвалини нинішнього національного відродження України, сприяють її трансформації у справді незалежну, демократичну правову державу.

Сходження України як самостійної і незалежної держави значно активізувало наукові дослідження, присвячені різноплановим проблемам не лише сучасного державотворення, а й широкого спектру історичної проблематики. Показово, що в добу незалежного поступу України вітчизняні дослідники, особливо гуманітарної сфери, відкривають нові й доволі актуальні напрями пошуків, започатковують розробку тієї тематики, яка на попередньому історичному етапі була табуована союзним центром або ж загалом розглядалася під іншим кутом зору.

За новітньої доби України набула актуального звучання проблематика історичного минулого нашого краю, питання державотворення та його міжнародний контекст відповідної історичної епохи. Нових вимірів набувають і дослідження з цілої низки проблем, пов'язаних з національно-визвольною боротьбою українського народу та діяльністю його урядів у захисті власної державності під час буремних потрясінь 20-х років ХХ століття. Історія діяльності української дипломатичної служби, що ґрунтується на принципах мирного співіснування держав у соціумі та керується низкою практичних заходів, прийомів і методів, спрямованих на розв'язання міждержавних проблем, нині вийшла на новий концептуальний рівень гармонійного поєднання захисту національних інтересів із загальнолюдськими тенденціями цивілізованого світу. До кола таких проблем повною мірою треба віднести і монографічне дослідження доктора історичних наук, професора Тернопільського національного економічного університету Ігоря Дацківа "Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії".

Україна у сфері міжнародної діяльності має певний власний досвід, набутий упродовж періоду боротьби українського народу за незалежність та власну державність 1917–1923 рр. У зв'язку з цим зростає значущість досвіду дипломатичної діяльності українських державних утворень періоду національно-визвольних змагань, коли були зроблені перші кроки на шляху розбудови дипломатичної служби України новітнього часу. Уроки тієї доби актуальні і нині, вони потребують неупередженого та уважного ставлення сучасників для розуміння витоків зовнішньої політики України.

Тому й актуальною є монографія професора І. Дацківа, у якій автор, спираючись на науковий доробок попередників, архівні документи, опубліковані матеріали та інші джерела, ставить за мету всебічно висвітлити дипломатичну діяльність українських урядів, спрямовану на захист національних інтересів українського народу.

Актуальність проблематики, що її досліджує автор монографії Ігор Дацків, не викликає жодних заперечень, а навпаки, сприймається вельми позитивно. Адже в незалежній Україні не лише політики, коло науковців, а й широкі верстви суспільства відчувають доконечну потребу переосмислення власної державотворчої спадщини, виведення з неї уроків для того, щоб успішно ввійти у світове співтовариство, стати повноцінним суб'єктом міжнародної спільноти. В цьому зв'язку вкрай важливо здійснити реконструкцію не тільки діяльності українських національних урядів, а й дипломатії України початку ХХ ст., з'ясувати характерні особливості її діяльності, визначити детермінанти успіхів та невдач на міжнародній арені.

Ґрунтуючись на документах і матеріалах, упроваджених у науковий обіг уперше або маловідомих широкому загалові, автор подав власне бачення проблеми, зробив власні висновки про тенденції у зовнішній політиці українських державних утворень через розгляд та аналіз контраверсійних поглядів попередніх дослідників.

Ознайомлення з доробком автора свідчить, що дослідник, використовуючи проблемно-тематичний підхід, зосередився на головних питаннях обраної тематики, для того щоб якнайповніше розкрити мету та вирішити завдання роботи. В числі останніх не лише аналіз стану вивчення проблеми у вітчизняній та зарубіжній історіографії, її документальної бази, а й дослідження сутнісних чинників, які спричинили сходження України як нової молодшої держави та участь її делегації в роботі Брест-Литовської

мирної конференції і виходу України на міжнародну арену; орієнтування її на Центральні держави, а згодом на Антанту; формування зовнішньополітичного відомства і його закордонних представництв – посольств і консульств, висвітлити їх діяльність у захисті української державності та національних інтересів доби Української Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського, Директорії УНР та Західноукраїнської Народної Республіки; аналіз здобутків і втрат зовнішньої політики українських національних урядів, а також Української Соціалістичної Радянської Республіки.

Доцільно зазначити, що дослідницька робота має логічну структуру, їй притаманні чіткий і зрозумілий виклад матеріалу. Варто наголосити, що запропонована автором структура монографії уможливила зосередити увагу на вузлових питаннях та проблематиці сучасного висвітлення дипломатичної діяльності і знакових заходів щодо захисту державності в системі тогочасних міжнародних відносин України. Кожному із важливих історичних етапів відводиться відповідний розділ дослідження. Всі із запропонованих розділів монографії по-своєму цікаві та логічно вписуються у загальну канву дослідження. Автор монографії дає низку слушних власних визначень, положень, аргументованих висновків. І це підтверджує значущість виходу монографії відповідним накладом, її затребуваність.

Підсумовуючи, І. Дацків доходить висновку, що дипломати часів української національно-демократичної революції, певно, зробили один із найбільших внесків у річище державотворчих процесів. Вони діяли за цілковито несприятливих умов кількох воєн і принаймні декількох зовнішніх агресій, внутрішнього класово-ідеологічного та етнорегіонального розбрату й відсутності загальнонаціональної єдності та консенсусу з приводу зовнішньополітичних пріоритетів. Український дипломатичний корпус, як і весь апарат установ, які провадили зовнішню політику, розбудовувався в процесі набуття й виконання своїх функцій, розв'язуючи міжнародні проблеми, з якими не завжди впоралася б розвинена й досвідчена дипломатія вже давно існуючої держави. Історичний спадок державців, політиків і дипломатів незалежної України початку минулого століття, за своїм політичним значенням, багаторазово перевищує наслідки їх поразки у державотворчих змаганнях, адже поразки завжди тимчасові, натомість набутий історичний досвід – безцінний.

Отже, позитивно оцінюючи рецензовану монографію, хотілося б висловити деякі зауваги. Так, на нашу думку, недостатньо повно висвітлено ставлення іноземних дипломатів до проблеми “галицького питання” на міжнародній конференції в Генуї, Міжнародному конгресі прихильників Ліги Націй у Празі та Конгресі миру в Лондоні. Безумовно, цінним додатком до монографії став би іменний та географічний покажчики.

Можливо, монографія викличе у читачів бажання подискутувати з авторами з того чи іншого питання. Однак це зовсім не обов'язково пов'язане з упущенням автора, проте майже неминучим у такому багатоплановому дослідженні.

Завершуючи нашу рецензію, хотілося б наголосити на тому, що велетенська пророблена автором робота заслуговує на схвальну оцінку й на те, аби бути уважно прочитаною та проаналізованою. Однак ми сподіваємося, що монографія І. Дацківа “Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії” буде корисною для науковців, викладачів, дипломатів і політиків, усіх, хто цікавиться історією зовнішньої політики і дипломатії нашої держави у ХХ столітті.

Степан Качараба